

מנחות כג

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן

וריש לקיש אמר הוא עצמו משכשו בשירי הלוג ומעלהו:

טעם הדבר:

פירש"י דכן הוא מצותו שישכשכו בלוג, ובטעם הדבר שמעתי דיש לפרש משום הידור מצוה, דהגם שאמרה תורה שלא יהא קרבנו מהודר (לעיל ו.) היינו כגוף המנחה ולא בקומץ העולה למזבח.

ובדרך אחרת י"ל דאם הקומץ יהא קמח גרידא אי אפשר שלא יתפור כשזורקו מן הכבש [כדאיתא בזבחים סב: דמה דם בזריקה אף בשר בזריקה], ואף לדעת החזו"א (ז. ו.) דס"ל דבקומץ ומנחות לא נאמר דין זה מ"מ אי אפשר להניחו על המערכה הדלוקה כדאיתא בזבחים סב:, וע"כ צריך לזורקו גם כשסמוך למערכה, ולכן מגבלו מעט בשמן שלא יתפור.

ושו"ר במנח"א (עמ' רנ"א) שכתב בשם הגרי"ז סברא זו דשלא יתפור, אולם מטעם אחר דאם יתפור שמא יעשה לכדי שיעור שומשום, ואיכא מ"ד לעיל טז: [וכן פסק הרמב"ם] דמקטיר שומשום אחר שומשום אין דרך הקטרה בכך.

והנה בחי' הגרי"ז (לקמן נט.) נסתפק אם לר"ל יכול ליתן גם לבונה על הקומץ, ולכאורה נראה דהדבר תלוי בטעמים דלעיל, ובזבח תודה (לקמן ס.) נקט בפשטות דה"ה לבונה וא"כ נקט כצד הראשון דלעיל, ודו"ק.

2. ספר איזהו מקומן

והכתוב לא ישים עליה שמן וגו' ההוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה

- בחי' הגרי"ז מדקדק מדברי רש"י (ד"ה של) דנקט "אם שמנה קצת כשר" דמשמע דלר"ל הגם שבקומץ אין דין "לא ישים עליה שמן" מיהו דין "חריבה" שייך גם לקומץ ולכן משמנה קצת גרידא דליהוי אכתי חריבה. אולם מתוס' לקמן נד. (ד"ה ומ"ס) מבואר להדיא דלר"ל ליכא כלל דין חריבה בקומץ, וכן הקשה גם בחי' הגרי"ז לקמן על תוס' הנ"ל, וע"ע מנח"א עמ' תמ"ה.

3. שפת אמת על מנחות דף כג/א

בגמ' שלא יקבע לה שמן כחברותי'. פירש"י קודם הקמיצה וקשה לי דאם זה עיקר החילוק מה מקשה ר"י לר"ל מחרב שנתערב בבלול הא שם שפיר בולע הקומץ ממנחה שהי' בה שמן קודם קמיצה ול"ד להכא כלל. לכן נראה דעיקר הקפידא שיהי' כמדת חברותי' לוג לעשרון. וגם רש"י דייק בסוף דבריו מעט שמן ע"ש:

4. הגרי"ז על מסכת מנחות דף כג ע/א

שם, בגמ' והכתיב לא ישים עלי' שמן וכו' הוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה, ופירש"י ז"ל בעוד שלא נקמצה אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר, ולכאורה בגמרא לא נקט חילוק בין קודם קמיצה לאחר קמיצה אלא העיקר הקפידה תורה שלא יקבע לה שמן בקביעות לזה המנחה אבל אם נפל בתוכה שמן דחברתה או דחולין כשר:

5. תוספות מסכת מנחות דף כג עמוד א

הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג - פירוש לוג של מנחות שניתותר וא"ת הא תנן בפירקין (דף כז.) השמן מיעוטו מעכב את רובו וי"ל שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן.

• ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ח

הנה בתרומות (פי"א משנה ח') אמרינן דהמערה שמן של תרומה מכד לכד לאחר שעירה כשהטיף ג' טיפין טפה אחר טפה יכול לתת לתוכו חולין אע"ג דנשאר קצת שמן וא"צ למצות ובירושלמי שם איבעי לן הדין לוג שמן של מצורע אי צריך להחזיר ופי' הק"ע שם דכשמודד השמן מלוג של חול לתוך לוג של מצורע אי צריך למצות הלוג אחר הטפת ג' טיפין ואמרינן שם דאי נימא צריך להחזיר אם לא החזיר עובר משום חסרון דהוי חסר שמנה ואי א"צ להחזיר אם החזיר עובר משום יתרון דכיון דא"צ למצות א"כ שיעור לוג הוא בלא מיצוי ואם מיצה הוי יתר שמנה ע"ש ולפי גירסת הגר"א ז"ל שם מסקינן דא"צ להחזיר ואם החזיר עובר משום יתרון דשיעור לוג הוא כדרך בני אדם לערות בלא מיצוי וזהו שיעור לוג האמור בתורה ולפ"ז בהיא דמנחות דמשכשכו בשירי הלוג א"צ לטעם דלא ניתנה תורה למה"ש דאדרבה אינו רשאי למצות הלוג דהוי ריבה שמנה ודוק:

• הגרי"ז על מסכת מנחות דף כג ע/א

שם, בתוס' ד"ה הוא עצמו, וא"ת הא תנן בפירקין השמן מיעוטו מעכב וכו', ובשיטמ"ק (אות כ"ג) תירצו דמירי בלוג שמן של מצורע שהיה נאכל, וצ"ע דא"כ הרי הוא עובר בלאו דכל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו:

6. ספר איזהו מקומן

קומץ שמיצה שמנו ע"ג עצים מהו:

כמה ביאורים מצינו במפרשים בבעיא זו:

א. פירש"י הראשון: מספקא כשמניח הקומץ על העצים האם נחשב השמן הבלוע כמחובר בקומץ ולא הוי קומץ שתסר, וכע"ז פירש רגמ"ה (ה"ד נשטמ"ק המדע).

ב. פירוש התוס' הוא על דרך פירש"י קמא, אלא שדעתם דשייך לרון על צירוף השמן הבלוע לקומץ רק אם יש חלק מן השמן

בחוף בעין שלא נבלע בעצים. והקר"א תמה עליהם דא"כ מהו דמספקא לש"ס "אבל האי לאו מינה דקומץ הוא" הלא לשיטת תוס' הנידון שיצטרף השמן הבלוע לשמן שבעין שהוא מינו.

ה. לשון הרמב"ם (פסוקים ג. י.) "קומץ שמיצה שמנו על העצם וירד העצם יחזירו שהדבר ספק שמא חיבורי עולין כעולין הם חשובין" עכ"ל, והראב"ד שם השיג דאין סוגייתנו איירי כלל לענין אם ירד מהמזבח אי יעלה אלא לענין חיסרון הקומץ והשמץ. וביארו המפרשים שגירסת הרמב"ם היתה "קומץ שמיצה שמנו על העצם", ומפרש לה כעין הבעיא בזבחים פז: דמיבעיא אם חיבורי עולין כעולין לענין ירידה ועליה למזבח. ובביאור הספק אליבא דהרמב"ם - עי' לח"מ, מהר"י קורקוס, חזו"א (ט. יג.), ובאבן האזל.

7. רש"י מסכת מנחות דף כב עמוד א

לא יקטיר - אפי' כל המעורבת דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ ומקמץ נמי לא מצי קמיץ שני קומצים דדלמא בכל קומץ וקומץ יש מזה שנתערב וליכא קומץ שלם מחמת מנחה.

8. שפת אמת מסכת מנחות דף כג עמוד א

שם קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר פירש"י דאין מצוה להקטיר רק הקומץ קשה לי טובא חדא דמ"מ כיון דיהי' נפסד מוטב להקטיר ויהי' זו המנחה הורצה וגם לרש"י לא יקטיר דרישא לא דמי ללא יקטיר דסיפא בקומץ שנתערב בשיריים ותו קשה דלמה לא ביאר התנא גם הכא דאם יכול לקומץ מזו המנחה קומץ שלה בפ"ע יקטיר להכשיר המנחה זו עכ"פ וי"ל בזה כיון דעכ"פ אין השיריים מותרין לאכול נכון שלא להקטיר כמו דקיימ"ל אם אין בשר אין דם אבל לקמן בסוגיא ג"כ תמוה דמקשה הגמ' למה אם הקטיר זו שנקמצה עלתה לבעלים לבטל' טיבלא לקומץ ומשני ה"נ כדר' זירא ותמוה דר' זירא יליף רק דשיריים לא מבטלי משום דאתרבי כל שממנו לאישים בבל תקטירו אבל הכא במנחה שלא נקמצה אינו בכלל זה ולכן נראה לומר בשיטת הגמ' דכיון שנתערב הקומץ במנחה זו ונעשה אחת ויש בעיסה זו חלק לגבוה זה הקומץ אע"פ שאינו מנחה זו מ"מ היא בכלל כל שממנו לאישים ה"ז בבל תקטירו ולהכי הוי בכלל היקשא דר' זירא ובהכי מיושב הכל דלא יקטיר פירוש דאסור להקטיר משום כל ממנו לאישים כו' אך לא מצאתי לי חבר בזה וצ"ע לדינא:

9. הערות על שו"ת עונג יום טוב סימן י (הגה"ה)

ואף דבארנו במקום אחר דמהב"ב לא שייך אלא אם בדבר שנעשה קיום המצוה יש עבירה. אבל אם בדבר שנעשה המצוה ליכא עבירה ואף שבמעשה אחת נעשה המצוה והעבירה לית לן בה ויצא ידי מצותו. ולהכי אם אכל מצה שמעורב בה איסור יצא אם אין בעצם המצה איסור ולא מיקרי מהב"ב [וכגון שבלע המצה דבלעיסה אמרינן אתי רשות ומבטל למצוה וכ"ש דאיסור מבטל המצוה]. וראיה לזה מהא דתנן במנחות (דף כ"ג) קומץ שנתערב בשיריו לא יקטיר ואם הקטיר עלה לבעלים לשם חובה עיי"ש. אע"ג דבמה שהקטיר התערבות הזה עבר אלאו דכל שממנו לאישים לא תקטיר ממנו אשה לה' ואפ"ה הקומץ עלה לשם חובה שלא פסלינן ליה משום מהב"ב. משום דהמצוה נעשית בקומץ והעבירה נעשית בשיריים. מ"מ הכא כשמכוון להוסיף הוי ליה שפיר מהב"ב דהא לא מינכר מילתא החוטין שהם ההוספה וכל החוטין נכנסין בקיום המצוה ובעבירת בל תוסיף:

10. תוספות מסכת מנחות דף כג עמוד א

נבילה בטילה בשחוטא - היינו מלטמא במגע אבל במשא מטמא כדאמרי' בפרק שלישי דבכורות (דף כג).

11. ספר איזהו מקומן

אמר רב חסדא נבילה במילה בשחוטא שאי אפשר לישחוטא שתיעשה נבילה:

א] בכל הסוגיא וכן ברש"י ותוס' הוזכר דין זה לענין ביטול הטומאה, וכתב בחי' הרא"ה בביצה לח: דדוקא לענין טומאה איתמר דין זה, דאילו לענין איסור ודאי חשיב מין במינו דהאי בשר והאי בשר. [אמנם בהערת המהדיר שם ציין לתוס' זבחים עג. (ד"ה ר"י) שכתבו דין זה גם לענין איסורא, עיי"ש. וכן נראה מדברי תוס' לעיל כב: (ד"ה ו' יסודס) שהביאו זאת לענין שאר איסורין.

12. ספר איזהו מקומן

ד] הרמב"ם (אבות הטומאה א. יו.) פסק כרב חסדא דנבילה בטילה בשחוטה, ותמה ברה"ז למאי נפק"מ פסק כן דהלא הלכתא כרבנן דמין במינו בטל, וא"כ לענין מגע בלא"ה טהור ולענין משא לעולם טמא כדכתבו התוס' עפ"י הגמ' בבכורות, ועי' מש"כ מהר"י קורקוס.

13. ספר איזהו מקומן

ושחוטה אינה במילה בנבילה - פירש"י לענין אם נגעה תרומה באחד מהן דתישרף, והקר"א תמה איך יתכן דע"י ביטול ברוב נחתא טומאה לחתיכת השחוטה, הלא כשם שחזינן שאפילו דנבילה בטלה בשחוטה מ"מ מטמאה במשא [כמש"כ תוס'] וא"כ הנבילה כמאן דאיתיה דמי, ה"נ הטהורה כל היכא דאיתיה טהורה היא.

14. תוספות מסכת מנחות דף כג עמוד א

שחוטה אינה בטילה בנבילה - והיכא דקבעי ברשות הרבים ואינו יודע באיזו מהן נגע ספיקו טהור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי היכא דאפשר למיהוי כוותיה ודם הפר ודם השעיר כיון שהיה מעורב בו כאחת ונתן מהן מתנה חשיב דאפשר להיות זה כזה.

15. רש"ש מסכת מנחות דף כג עמוד א

רש"י ד"ה ושחוטה אינה בטלה בנבילה. ואם נגעה אחת מהן בתרומה אינה נשרפת כו'. ק"ל דאי ברה"ר טהורה לגמרי כממש"כ התוס' ואי ברה"י שורפין עלה דהא עשאוה כודאי כדאיתא בנדה (ר"ד ג). ועי' עוד שם (לג ב):

16. דף על הדף מנחות דף כג עמוד א

בגמ': נבלה בטלה בשחיטה כו' ור' חנינא אמר כל שאפשר לו להיות כמוהו אינו בטל כו'.

וכתב רש"י בתוך דבריו שאליבא דרבי חנינא אם נגע תרומה באחת מן החתיכות כיון דשחוטה בטלה בנבילה, נשרפת התרומה עליה, דר' חנינא אזיל בתר בטיל.

בשו"ת עונג יו"ט (סי' ד') השריש יסוד ידוע בעניני ביטול, דל"א ביטול ברוב רק לבטל דינים, כגון "איסור" שנפל בהיתר שהוא רוב, בטל ממנו שם איסור, ומותר לאכול כל התערובות, אבל ביטול ברוב אינו מעלה ומחיל דינים, ולכן חוט ציצית שנטווה שלא לשמה שנתערב ברוב חוטין שנטוו לשמה, א"א לומר שיתבטל ברוב, ויתכשר כאילו נטווה לשמה, שאין הביטול מועיל להחיל דינים על המיעוט - שיהי' כאילו הוא נטווה לשמה.

והקשה בעונג יום טוב שהרי הכא אמרינן אליבא דרב חנינא שכזית שחיטה שנפלה לב' כזיתי נבילה, בטלה השחוטה בנבילה, ואם נגעה התרומה באחת מן החתיכות הרי היא נשרפת עליה, הרי שעל ידי הביטול, חל שם טומאה על החתיכה הטהורה שנתבטלה ברוב חתיכות טמאות.

ותירץ דהכא לאו מטעם "ביטול ברוב" אתינן עלה, אלא מטעם "הלוך אחר הרוב", שאנו יכולין לתלות, שהתרומה נגעה באחת מן שתי החתיכות הטמאות, ולא בהחתיכה אחת הטהורה, משא"כ לגבי חוטי ציצית, א"א להשתמש באותו חוט עם שאר החוטין מצד ביטול ברוב, דאין הביטול ברוב מחיל דינים כנ"ל. ועיין מש"כ עוד הגרשש"ק בשער יושר (שער ג' פרק ה').

17. תוספות בכורות דף כג/א

נבילה בטלה בשחוטתה - ומסיק לענין מגע אבל לענין משא מטמא ...

18. רא"ש על חולין פרק שביעי - סימן לז

אלא משום דגזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הלכך חד בתרי בטל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאוכלו אפילו כולן כאחת... ויש לומר משום דלא דמי טומאה לאיסור. דבטומאה יש שני מיני טומאות מגע ומשא ולאותה טומאה שראוי שיטמא כגון משא שהרי הוא נושא את כולו לענין זה לא נתבטל אע"פ שלענין טומאת מגע נתבטל וחוזר עוד וניעור. אבל לענין איסור אם נשאר בו שום צד איסור לא היה מותר באכילה. אלא ודאי אמרה תורה אחרי רבים להטות ונעשה המיעוט כרוב ולא נשאר בו שום איסור ומותר לאוכלם כאחד ולבשלם בקדירה. אלא אחר שריבה עליו מינו ניעור והוה ליה כאילו הוכר ואין כאן עוד ביטול וחזר להיות אסור מכאן ולהבא:

19. רש"י מסכת מנחות דף כג עמוד ב

לעולם אליבא דרבי יהודה כו' - ואי קשיא גבי דמים דא"ר יהודה לעיל אין דם חולין מבטל דם קדשים בשלמא לרבי חנינא הכא אפשר לקדשים להיות כמבטלין כחולין שכשילין לילה אחד יצא מקדושתו כחולין אלא לרב חסדא ליבטל דהא אי אפשר לחולין להיות כקדשים וה"ל מין בשאינו מינו לרב חסדא והוי דלא כר' חייא.

20. ספר איזהו מקומן

זוה הקטרה האמורה בקומץ וכו' אף
הקטרה האמורה בשירים וכו' - צ"ע
דהכא בטבל מיירי ולא נאמרה הקטרה בטבל,
וכן קשה בת"ש הבא, וכיאר בשטמ"ק (ה')
דטבל יש בו קומץ ושירים עיי"ש, ובחי'
הגרי"ז (ד"ה גמ' אף) תמה דהלא קודם
קמיצה שם טבל הוא ולא קומץ ושירים,
עיי"ש. [וראה בענין דומה לזה באתו"ד סי'
ב']. וע"ע הערה 59 לשטמ"ק החדש,
ובדברינו לעיל ח. בגמ' ד"ה מנחה לא בריר.

21. ספר יד בנימין

שם בגמ' התם כדר' זירא כו' מה הקטרה
האמורה בקומץ אין הקומץ מצטל
חזירו אף הקטרה האמורה בשירים אין שירים
מצטלין את הקומץ. פי' ולפיכך לא מצטלי
שירים את הצבל, דצבל יש שירים וקומץ

שירים אינו יכול לצטל דאין שירים מצטל
שירים כמו דאין קומץ מצטל קומץ [דהו"ל
מין צמינו] ואת הקומץ אינו יכול לצטל דאין
שירים מצטלין קומץ כדילפי' מג"ש -
שטמ"ק.